INTERNATIONAL JOURNAL OF INDIAN LANGUAGE RESEARCH STUDIES (IJILRS)
(Open Access, Double-Blind Peer Reviewed Journal)
ISSN Online: 3108-1797 ISSN Print: 3139- 3799

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା: ବିକାଶ ଓ ବିବର୍ତ୍ତନ

Romantic Consciousness in Modern Odia Poetry: Development and Evolution

Rudra Narayan Beura

Post Graduate Department of Odia Language and Literature,
B.J.B Autonomous College, Bhubaneswar ,Odisha.

Article information

Received: 12th June 2026
Received in revised form: 3rd July 2026
Accepted: 5th August 2026
Available online: 25th September 2026

Volume: 2
Issue: 3
DOI: https://doi.org/10.63090/IJILRS/3108.1797.0023

Abstract

Literature is the creative expression of human life, society, thought, experience and imagination. Among its various forms, poetry is a powerful medium for expressing deep emotion, beauty, imagination, and human consciousness in a few words. With the change of era, changes also occur in the form and mode of thinking of literature. One of the era-defining forms of this change is Romanticism. Romantic consciousness mainly emphasizes imagination, passion, love of nature, sense of beauty, individualism, mysticism and patriotism. In English literature, the publication of Wordsworth and Coleridge's 'Lyrical Ballads' is considered a major milestone in the Romantic movement. Later, this consciousness was further developed in the works of Byron, Shelley and John Keats. The influence of Western romantic consciousness created a new poetic style in Odia literature. The works of Radhanath Ray, Madhusudan Rao, Gangadhar Meher, Fakirmohan Senapati, Gopabandhu Das, Kuntala Kumari Sabat, Mayadhar Manasingh etc. have revealed various forms of nature, love, sadness, imagination, mysticism and patriotism. Therefore, Odia romantic poetry has accepted Western influence but has integrated it with the land, history, nature and national consciousness of Utkal and has developed a unique identity.

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର

ସାହିତ୍ୟ ମାନବଜୀବନ, ସମାଜ, ଚିନ୍ତା, ଅନୁଭୂତି ଓ କଳ୍ପନାର ସୃଜନଶୀଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ କବିତା ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦରେ ଗଭୀର ଭାବ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, କଳ୍ପନା ଓ ମାନବୀୟ ଚେତନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଏକ ସଶକ୍ତ ମାଧ୍ୟମ । ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ସାହିତ୍ୟର ରୂପ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ରୂପ ହେଉଛି ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦ । ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା ମୁଖ୍ୟତଃ କଳ୍ପନା, ଆବେଗ, ପ୍ରକୃତିପ୍ରେମ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱାଧୀନତା, ରହସ୍ୟବାଦ ଓ ଦେଶାତ୍ମବୋଧକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ । ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥ ଓ କଲରିଜଙ୍କ 'Lyrical Ballads'ର ପ୍ରକାଶନ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ବାଇରନ, ଶେଲି ଓ ଜନ କିଟସଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ଚେତନା ଅଧିକ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନୂତନ କାବ୍ୟବୋଧର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ରାଧାନାଥ ରାୟ, ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର, ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି, ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ, କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତ, ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଆଦିଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରକୃତି, ପ୍ରେମ, ବିଷାଦ, କଳ୍ପନା, ରହସ୍ୟବାଦ ଓ ଦେଶପ୍ରେମର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଉତ୍କଳୀୟ ମାଟି, ଐତିହ୍ୟ, ପ୍ରକୃତି ଓ ଜାତୀୟ ଚେତନା ସହିତ ସମନ୍ୱିତ କରି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାରସ୍ୱତ ପରିଚୟ ଗଢ଼ି ତୋଳିଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ: - ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦ, ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା, ପ୍ରକୃତିପ୍ରେମ, କଳ୍ପନାବିଳାସ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠତା, ଆବେଗିକ ବିଷାଦବୋଧ, ରହସ୍ୟବାଦ, ଦେଶାତ୍ମବୋଧ, ଉତ୍କଳୀୟ ଅସ୍ମିତା ।

1. ଉପକ୍ରମ(Introduction):

ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ମାନବ ସମାଜର ଦର୍ପଣ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତରର ଗଭୀର ଅନୁଭୂତି, ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ କଳ୍ପନାର ଏକ ସୁନ୍ଦର ଭାଷାଗତ ରୂପାନ୍ତର । ଯେଉଁ ସୃଷ୍ଟି ସମାଜର ହିତ ସାଧନ କରେ ଏବଂ ପାଠକ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ସହ ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ କରେ, ତାହା ହିଁ ସାହିତ୍ୟ । ଏହା କେବଳ ଶବ୍ଦର ସମାହାର ନୁହେଁ, ବରଂ ଜୀବନର ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଚିରନ୍ତନ କରି ରଖିବାର ଏକ ସାରସ୍ୱତ ମାଧ୍ୟମ । ସାହିତ୍ୟର ସମସ୍ତ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ **କବିତା** ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପ୍ରାଚୀନ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଭାଗ ଅଟେ । କବିତାର ମୂଳ ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଏହାର ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଅସୀମ ଓ ଗଭୀର ଭାବନା ପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା । ଯେଉଁଠାରେ ଗଦ୍ୟର ସୀମା ଶେଷ ହୁଏ, ସେଠାରୁ କବିତାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କବିତା ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ଛନ୍ଦ, ପ୍ରତୀକ, ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଅଳଙ୍କାରରେ ସଜାଇ ପାଠକର ହୃଦୟକୁ ସିଧାସଳଖ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ । ଏହାର ସାଂଗୀତିକତା ଓ ଲୟ ମଣିଷ ମନରେ ଏକ ଅଲୌକିକ ଶିହରଣ ସୃଷ୍ଟି କରେ । କବିତାର ଅନ୍ୟ ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଏହାର ବ୍ୟାପକତା । ଏହା କେବଳ ପ୍ରେମ କିମ୍ବା ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜର ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ମାନବ ଜୀବନର ଦାର୍ଶନିକ ସତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ବୁଝାଯାଇପାରେ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସାହିତ୍ୟ ଯଦି ଶରୀର ହୁଏ, ତେବେ କବିତା ହେଉଛି ତାର ଆତ୍ମା, ଯାହା ମାନବୀୟ ଭାବନାକୁ ଅମରତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।[୧]

ସାହିତ୍ୟ ସର୍ବଦା ଯୁଗୀୟ ଆଦର୍ଶର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ କାଳର ଆହ୍ୱାନ କ୍ରମେ ଏହାର ରୂପରେଖ ତଥା ଅଭିମୁଖ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗର ପ୍ରତିଭାଧର ଶିଳ୍ପୀଗଣ ନିଜର ଆନ୍ତରିକ ଭାବନାକୁ ଏକ ନୂତନ ଓ ବୈପ୍ଳବିକ କାବ୍ୟ-ଶୈଳୀରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ନିରନ୍ତର ପ୍ରୟାସ ଜାରି ରଖନ୍ତି । ସେହିପରି ଏକ କାବ୍ୟିକ ଆଦର୍ଶ ତଥା ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରାର ମହାର୍ଘ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେଉଛି **'ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦ'** ବା **'ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମ'** । ମୂଳତଃ ଫରାସୀ ଶବ୍ଦ 'ରୋମାନ୍ସ' (Romanz) ରୁ ଉଦ୍ଭବ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ପରିମଣ୍ଡଳରେ କେବଳ ଭୋଗବାଦୀ କାମନା କିମ୍ବା ସାଧାରଣ ପ୍ରେମର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ଏହା ମାନବର ମାନସିକ ଗଭୀରତା, ଆତ୍ମିକ ଉନ୍ମେଷ, କଳାତ୍ମକ ଅନ୍ୱେଷଣ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୃଦୟବୃତ୍ତି ସହିତ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ଏକ ବ୍ୟାପକ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ଏହି ସମୀକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ୧୭୯୭ ମସିହାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜର୍ମାନ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଚିନ୍ତାଭିଳାଷୀ ଫ୍ରେଡେରିକ୍ ସ୍ଲେଗେଲ୍ ତାଙ୍କର ଏକ ଗମ୍ଭୀର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ 'ରୋମାଣ୍ଟିକ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏହାର ଏକ ସାର୍ଥକ ତଥା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଏହି ଧାରାର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ବାସ୍ତବ ଜଗତର କଠୋରତା ଅପେକ୍ଷା କଳ୍ପନାପ୍ରବଣତା, ସ୍ୱପ୍ନିଳ ଆବେଗ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ଭାବବିହ୍ୱଳତାକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ, ସେମାନଙ୍କର ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିକୁ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ 'ରୋମାଣ୍ଟିକ ସାହିତ୍ୟ' ଭାବେ ଅଭିହିତ ।[୨] ଏହି ଚେତନା କବିକୁ ବାହ୍ୟ ଜଗତର ଶୃଙ୍ଖଳାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଏକ ମାୟାବୀ ଓ ଭାବମୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରେ । ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦର ଆଭିଧାନିକ ତଥା ସମାଲୋଚନାତ୍ମକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଯେଉଁ ସାରସ୍ୱତ ରଚନା ମୁଖ୍ୟତଃ କଳ୍ପନାଧର୍ମୀ, ସ୍ୱପ୍ନଚାରୀ କିମ୍ବା କୌଣସି ଅଦ୍ଭୁତ, ରହସ୍ୟମୟ ଓ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ, ତାହା ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମ । ଏହିପରି କାବ୍ୟିକ ସୃଷ୍ଟିରେ ମାତ୍ରାଧିକ ଭାବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଏକ ନିଷ୍ଠାପର ପ୍ରୟାସ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନାର ସାମଗ୍ରିକ ବାସ୍ତବ ଗଠନ ରୂପ ଅପେକ୍ଷା, ତାହାର ଖଣ୍ଡିତାଂଶ କିମ୍ବା ଆଂଶିକ ଭାବବସ୍ତୁ ପାଠକର ଅନ୍ତରାତ୍ମାକୁ ଅଧିକ ଆନ୍ଦୋଳିତ ଓ ଆହ୍ଲାଦିତ କରିଥାଏ ଏବଂ ମୂଳ ଗଠନଶୈଳୀ କେତେକାଂଶରେ ଗୌଣ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଭାବମୟ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଏବଂ ବ୍ୟାକୁଳ କଳ୍ପନାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ହିଁ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ଓ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ।[୪]

2. ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରଭାବ

ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ **୧୭୯୮ ମସିହା** ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ତଥା ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ବର୍ଷ ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ଏହି ବର୍ଷ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଂରାଜୀ କବି ୱିଲିୟମ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥ (William Wordsworth) ଏବଂ ସାମୁଏଲ୍ ଟେଲର୍ କଲରିଜ୍ (S.T. Coleridge)ଙ୍କ ମିଳିତ ପ୍ରୟାସରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା 'ଲିରିକାଲ୍ ବ୍ୟାଲାଡ୍ସ' (Lyrical Ballads) । ଏହି କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶନ ବିଶ୍ୱ ରୋମାଣ୍ଟିକ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶରେ ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୌଧ ସଦୃଶ ଠିଆ ହେଲା, ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସମେତ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ କବିତାକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ଲେଖକ C.H.Herfordଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଆଲୋଚନା ଗ୍ରନ୍ଥ 'ଦି ଏଜ୍ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥ (The Age of Wordsworth)'ରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ-ଚିନ୍ତାଧାରାର ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

2.1. ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ଏହି ବିଭାଜନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ହେଉଛି **୧୭୯୮ ମସିହାରୁ ୧୮୦୭ ମସିହା** ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ସମୟସୀମା, ଯାହା ମୁଖ୍ୟତଃ 'ଡଭ୍ କଟେଜ୍ ଗ୍ରାସମିଅର୍' (Dove Cottage, Grasmere)କୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ପ୍ରତିଭାବାନ 'ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ' କିମ୍ବା ହ୍ରଦ କବିଗଣ (Lake Poets)ଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ଏହି ଯୁଗର ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା କୃତ୍ରିମ ସହରୀ ସଭ୍ୟତାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଆନ୍ତରିକ ତଥା ରହସ୍ୟମୟ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା । ଏହି ପ୍ରକୃତି-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରୟାସ ହିଁ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାକୁ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ ଏବଂ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରିପାରିଥିଲା ।

2.2. ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

'ଦି ଏଜ୍ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥ' ପୁସ୍ତକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରୋମାଣ୍ଟିକ କାବ୍ୟ-ଇତିହାସର ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାରସ୍ୱତ ଧାରାଟି ହେଉଛି 'ସ୍କଟ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ' (Scott group/associates) । ଏହି ସ୍ମରଣୀୟ କାବ୍ୟ-ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ଭାବେ ୱାଲଟର୍ ସ୍କଟ୍ (Walter Scott), ଥୋମାସ୍ କ୍ୟାମ୍ବେଲ୍ (Thomas Campbell), ଥୋମାସ୍ ମୁର୍ (Thomas Moore) ଏବଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି ରବର୍ଟ ସାଉଦି (Robert Southey)ଙ୍କ ଭଳି ପ୍ରତିଭାଧର କବିଗଣ ନିଜର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିଭାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ଅଙ୍କନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ମୂଳ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଥିଲା ଯେ, ସେମାନେ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର କୃତ୍ରିମତାକୁ ପରିହାର କରି ଅତୀତ ତଥା ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଐତିହ୍ୟ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏବଂ ଶୌର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖ୍ୟାନ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରକୃତିର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରହସ୍ୟବାଦ ଅପେକ୍ଷା ଏହି କବିଗଣ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ କବିତା (Narrative and Historical Poetry) ରଚନା ଉପରେ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଅତୀତର ରୋମାଞ୍ଚକର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ଆଧାରିତ ସେମାନଙ୍କର ଏହି କାବ୍ୟିକ ଶୈଳୀ ଓ କାଳ୍ପନିକ ଉଦ୍ଭାସ, ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦକୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ଦିଗନ୍ତ ଓ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାପକତା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ବେଶ୍ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ।

2.3. ତୃତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ଇଂରାଜୀ ରୋମାଣ୍ଟିକ କାବ୍ୟ-ଆନ୍ଦୋଳନର ସର୍ବଶେଷ ତଥା ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଧାରାଟି ହେଉଛି 'ସେଲି ଗୋଷ୍ଠୀ' (Shelley Group/The Younger Romantics) । ମୁଖ୍ୟତଃ ୧୮୧୦ ମସିହାରୁ ୧୮୨୪ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ସଂଗଠିତ ଏହି ସାରସ୍ୱତ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ କବି ପି. ବି. ସେଲି (P. B. Shelley)ଙ୍କ ସମେତ ଲର୍ଡ଼ ବାଇରନ୍ (Lord Byron) ଏବଂ ଜନ୍ କିଟ୍ସ (John Keats) ପ୍ରମୁଖ ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କବିଗଣ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର କବିମାନଙ୍କ କାବ୍ୟ-ମାନସ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବୈପ୍ଲବିକ, ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଏବଂ କଳାତ୍ମକ ଥିଲା । ସେମାନେ ସମାଜର ପାରମ୍ପରିକ ଶୃଙ୍ଖଳା, ରୀତିନୀତି ଓ କୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏବଂ ଚିରନ୍ତନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ (Aesthetics) ଉପରେ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଥିଲେ । ଜୀବନ ଓ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅମୂର୍ତ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଶବ୍ଦରେ ରୂପାୟନ କରିବା ଏବଂ ମାନବ ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତି ଗାନ କରିବା ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ କବିତାର ମୂଳ ସ୍ୱର । ଏହିପରି ଭାବେ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥଙ୍କ ପ୍ରକୃତିବାଦ, ସାଉଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ରୋମାଞ୍ଚ ଏବଂ ସେଲି ଗୋଷ୍ଠୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଭିମୁଖୀ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତାଧାରାର ମିଳିତ ସମାହାରରେ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ରୂପ ଲାଭ କରିପାରିଥିଲା, ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-ଜଗତକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲା ।

ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ୧୭୯୮ ମସିହାରୁ ୧୮୩୦ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ସମୟସୀମା ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଅମୃତ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରି ବିଦଗ୍ଧ ପାଠକୀୟ ହୃଦୟରେ ଅପୂର୍ବ ଭାବନା ଓ ଚେତନାର ଏକ ସୁନ୍ଦର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏହି ନୂତନ କାବ୍ୟିକ ଉନ୍ମେଷ କେବଳ ଇଂଲଣ୍ଡର ଭୂଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନଥିଲା, ବରଂ ଏହି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ରମଶଃ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟର ଗତିପଥକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ପରେ ଫ୍ରାନ୍ସ ଏବଂ ଜର୍ମାନୀ ଭଳି ପ୍ରମୁଖ ୟୁରୋପୀୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଏହାର ଆଗମନ ଓ ଦ୍ରୁତ ଅଗ୍ରଗତି ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସକୁ ଏକ ନୂତନ ମୋଡ଼ ଦେଇଥିଲା । ଏହି ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରବାହରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶରେ ଏକ କିରଣ ସଦୃଶ, ଯାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ ରଶ୍ମି ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାନ୍ତର ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଲୋକିତ କରିପାରିଛି । ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ପ୍ରଖର କାବ୍ୟ-ରଶ୍ମି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-ମାନସକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ସ୍ପନ୍ଦନ ଏବଂ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେଖ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସ ସାଜିଥିଲା ।[୧୦]

3. ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦର ସଂଜ୍ଞା :

ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ 'ରୋମାଣ୍ଟିକ' ଶବ୍ଦର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଟିଳ ତଥା ଦୁରୂହ ବ୍ୟାପାର । ଏହି ଚେତନାର ପରିଧି ଏତେ ବ୍ୟାପକ ଯେ, ଏହାକୁ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାରେଖା କିମ୍ବା ଶବ୍ଦର ଚୌକାଠ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗଣିତ ସାହିତ୍ୟ ମନୀଷୀ, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ସମାଲୋଚକଗଣ ଏହାର ସ୍ୱରୂପକୁ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ନିରନ୍ତର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି; ତଥାପି ଏକ ସର୍ବସମ୍ମତ ବା ପ୍ରକୃତ ସଂଜ୍ଞା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅମୀମାଂସିତ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ ରହିଅଛି । ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦ କୌଣସି ବାହ୍ୟ ନିୟମର ଶୃଙ୍ଖଳା ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ମାନବ ଆତ୍ମାର ଏକ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସ୍ୱାଧୀନତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗ ଓ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ଏହାର ରୂପ ଭିନ୍ନ ଭାବେ ପ୍ରତିଭାତ ହେଉଥିବାରୁ, ଏହାର ସଂଜ୍ଞାଗତ ସଂଘର୍ଷ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଏକ ଚିରନ୍ତନ ଜିଜ୍ଞାସା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାକୁ ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସଂଜ୍ଞାରେ ନ ବାନ୍ଧି, ଏହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱାସ ଓ ମାନସିକ ସ୍ତରର ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ହିଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

- **ଗେଟେ** – Romanticism is disease classicism is health .
  (କ୍ଲାସିକ ସାହିତ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହେଲେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ସାହିତ୍ୟ ରୋଗ କୁ ବୁଝାଏ) ।

  ରୁଷୋ – Return to nature. (ପ୍ରକୃତିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ) ।

- **ୱାଲଟର୍ ପେଟର** – The addition of strangers to beauty.
  (ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସହ ବିସ୍ମୟ ର ମିଶ୍ରଣ) ।
- **ଫେଲପସ୍** – Sentimental melancholy.
  (ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷର୍ଣ୍ଣତା) ।
- **ଷ୍ଟେଣ୍ଡାଲ୍** – Romantic is called modern and classic is called ancient literature.
  (ରୋମାଣ୍ଟିକ କୁ ଆଧୁନିକ ଓ କ୍ଲାସିକ କୁ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କୁହନ୍ତି[୧୩] ।

4. ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ :

4.1. ପ୍ରେମ ଭାବନା

ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିମାନେ କାଳେ କାଳେ ପ୍ରେମ ପ୍ରତି ଏକ ଗଭୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପୋଷଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଣୟ ଚେତନା ଓ ପ୍ରେମ ଭାବନାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ୱପ୍ନ, କଳ୍ପନା ଏବଂ ସ୍ମୃତିର ସୁଦୂର ସାହାରା ନେଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ଆକାଶର ବରପୁତ୍ର ରାଧାନାଥ ରାୟ, ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର, ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି ଓ ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳଙ୍କ ସମେତ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟକର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ସତ୍ୟବାଦୀ ସାରସ୍ୱତ ଗୋଷ୍ଠୀର ସତ୍ୟାର୍ଥୀ କବିମାନେ ମଧ ପ୍ରେମ ଭାବନାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଏକ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବବଳୟ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ରାଧାନାଥଙ୍କ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଚେତନାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଧାରାରେ ପ୍ରେମର ଯେଉଁ ଭୂୟୋଭୂୟ ବିକାଶ ଘଟିଛି ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପକ । ଏହି ଭାବଧାରା କେତେବେଳେ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରେମରେ, କେତେବେଳେ ନିବିଡ଼ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରେମରେ, କେତେବେଳେ ମହାନ୍ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରେମରେ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ନିଛକ ମାନବୀୟ ପ୍ରେମର କାହାଣୀରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି । ଏହିପରି ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତା କେବଳ ଦୈହିକ ସୀମା ସରହଦ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ରହି ମାନବୀୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଏବଂ ଜୀବନର ଚିରନ୍ତନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିଛି ।

4.2. କଳ୍ପନା ବିଳାସ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରୀତି

ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିମାନଙ୍କ ପାଇଁ କଳ୍ପନା କେବଳ ଏକ ସାଧାରଣ ମନୋଭାବ ନଥିଲା, ବରଂ ତାହା ଥିଲା ଈଶ୍ୱର ସଦୃଶ ଏକ ଅଲୌକିକ ଓ ଦିବ୍ୟ ସର୍ଜନଶୀଳତାର ମହାର୍ଘ ଉପାଦାନ । ଏହି ସୃଜନଶୀଳ କଳ୍ପନାର ଚମତ୍କାରିତା ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଯେଉଁଭଳି ଭାବେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି, ତାହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାବ-ସମ୍ପଦ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କଳୀୟ ଭାବ-ସମ୍ପଦରେ ଏକ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ବେଶ୍ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଛି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ସେହି ରୋମାଣ୍ଟିକ ସ୍ୱପ୍ନିଳ ଭାବନାକୁ ଓଡ଼ିଆ କବିଗଣ ଉତ୍କଳର ମାଟି, ପାଣି ଓ ପବନ ସହିତ ଏପରି ନିଖୁଣ ଭାବେ ମିଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ତାହା ପାଠକ ମନରେ ଏକ ଚିରନ୍ତନ ସାରସ୍ୱତ ବିସ୍ମୟ ଜାତ କରେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କଲେ, କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ଅମର ସୃଷ୍ଟି 'ଚିଲିକା', 'ଉଷା' ଏବଂ 'ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ' ଭଳି କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ କଳ୍ପନାର ଏହି ରୋମାଣ୍ଟିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ପାଲଟିଯାଇଛି । ରାଧାନାଥ ନିଜ କଳ୍ପନା ବଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂଗୋଳ କୁ ଇତିହାସରେ ଏବଂ ବାସ୍ତବ ପ୍ରକୃତିକୁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ କାବ୍ୟିକ ନାୟିକାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦକୁ ଏକ ଆଞ୍ଚଳିକ ଗୌରବ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

4.3. ଆବେଗିକ ବିଷାଦବୋଧ

ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିମାନେ ସର୍ବଦା ବାହ୍ୟ ଜଗତ ଅପେକ୍ଷା ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଭବ ଉପରେ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ ନିଜର ଆଶା ଓ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅନୁଭୂତିକୁ ଏକ ବିଷାଦବାଦୀ କାବ୍ୟଧାରା ଭାବେ ବିବେଚନା କରିଛନ୍ତି, ଯାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିପ୍ରକାଶ 'ଚିଲିକା' କାବ୍ୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତ, କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଏବଂ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ପ୍ରଭୃତି କବିମାନଙ୍କ କବିତାରେ ମଧ ଜୀବନର ବିଳମ୍ବନା ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଳାଷକୁ ନେଇ ଏହି ବିଷାଦବାଦୀ କବି-ସ୍ୱରର ସାର୍ଥକ ପ୍ରତିଫଳନ ଘଟିଛି । ସେମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଥିବା ଏହି ଆତ୍ମିକ କାରୁଣ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାକୁ ଏକ ଗଭୀର ଦାର୍ଶନିକ ମାନବୀୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ପ୍ରଦାନ କରିଛି ।

4.4. ରୋମାଣ୍ଟିକ ରହସ୍ୟବାଦ

ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିମାନେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଜଗତରେ ଜୀବନର ସଂଘର୍ଷକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ, ଭାବବାସୀ ଜଗତର ସ୍ରଷ୍ଟାଗଣ ବାସ୍ତବତାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଏକ ଅତିବାସ୍ତବ ସତ୍ତାର ରହସ୍ୟ ଓ ବିସ୍ମୟକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଅଲୌକିକ ଆଧାତ୍ମିକ ଅନ୍ବେଷଣ ହିଁ ସାହିତ୍ୟରେ 'ରୋମାଣ୍ଟିକ ରହସ୍ୟବାଦ' (Romantic Mysticism) ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ଓଡ଼ିଆ କବିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଏବଂ ସ୍ୱଭାବ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏହି ପ୍ରକାର ରୋମାଣ୍ଟିକ ରହସ୍ୟବାଦୀ କାବ୍ୟ-ସ୍ୱର ଶୁଣାଇ କାବ୍ୟ ଜଗତକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ, ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ

ସାବତ, ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ସବୁଜ କବି ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏବଂ ପ୍ରଣୟୀ କବି ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ରଷ୍ଟାଗଣ ନିଜ ନିଜ କବିତାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ଭାବନାର ଏକ ସୁନ୍ଦର ବିସ୍ମୟ ତଥା ରହସ୍ୟ ଖେଳ ଭିତରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ରହସ୍ୟବାଦୀ କାବ୍ୟାନୁଚିନ୍ତା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ପ୍ରକୃତି ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଜଗତ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅଲୌକିକ ସେତୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି, ଯାହା ପାର୍ଥିବ ଚେତନାକୁ ଅପାର୍ଥିବ ଆନନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଓଡ଼ିଆ କବିତାକୁ ସାରସ୍ୱତ ଗରିମା ପ୍ରଦାନ କରିଛି ।[୭]

4.5. ପ୍ରକୃତିର ମାନବିକରଣ

ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ତାର ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ଅଲୌକିକ କାବ୍ୟ-ସ୍ୱାଦ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ପରଷି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅପରପକ୍ଷରେ, ସ୍ୱଭାବ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ମାନବୀୟ ଜୀବନଶୈଳୀର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର ରୂପାୟନ କରି ପ୍ରକୃତିର ମାନବୀକରଣ କରିଛନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର, ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଏବଂ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ପ୍ରଭୃତି କବିଗଣ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ଉତ୍କଳୀୟ ଐତିହ୍ୟ ଓ ଅସ୍ମିତାର ନିଷ୍ଠାପର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତି କେବଳ ବାହ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ବରଂ ତାହା ଜାତୀୟ ଚେତନା ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଆବେଗର ଏକ ମହାର୍ଘ ମାଧମ ପାଲଟି ଓଡ଼ିଆ କବିତାକୁ ବିଭୂଷିତ କରିଛି ।

4.6. ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ

ଜାତୀୟତାବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ସର୍ବଦା ନିହିତ ଥାଏ, ଯାହା ଦେଶପ୍ରୀତି ଏବଂ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବ-ପ୍ରବଣତାର ଏକ ଅନନ୍ୟ ସମାହାର । ଯେକୌଣସି ଭୂଖଣ୍ଡର ଅତୀତ ଗୌରବଗାଥା, ଇତିହାସ, ସଂସ୍କୃତି, ପ୍ରକୃତି ଚିତ୍ର ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ସଦ୍ଭାବନାର ଜୟଗାନ ହିଁ ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ଭାବେ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ 'ଚିଲିକା', 'ଦରବାର', 'ମହାଯାତ୍ରା', ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ 'ଜନ୍ମଭୂମି' ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କ 'ଉତ୍କଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଦେଶଭକ୍ତିର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷ ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ, ପଦ୍ମଚରଣ, ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ସତ୍ୟାର୍ଥୀ କବିଗଣ, ସବୁଜ କବି ଏବଂ ସମକାଳୀନ ସ୍ରଷ୍ଟା ମାୟାଧର ମାନସିଂହ, ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଓ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତଙ୍କ କବିତାରେ ଏହି ଦେଶାତ୍ମବୋଧର ସ୍ୱର ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଛି ।[୮]

ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚିନ୍ତାଧାରା କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ବରଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନଙ୍କ କବିତାରେ ଏହା ଏକ ନୂତନ ଆଙ୍ଗିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ରୂପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଛି । ଏହି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବଧାରା କ୍ରମଶଃ ଆଧୁନିକ ପାଠକ ତଥା ଦର୍ଶକଙ୍କ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ନିଃସଙ୍ଗ ଚେତନା ସହିତ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବେ ମିଶିଯାଇଛି । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଏହା ବାସ୍ତବବାଦ, ନଗରକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସଂଘର୍ଷ, ମୋହଭଙ୍ଗ ଏବଂ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦ ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭବ ଓ ଜଟିଳ ରୂପରେ କାବ୍ୟ ଜଗତରେ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହେଉଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତା କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନିଳ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନରହି, ମାନବ ମନର ଗଭୀର ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ରହିପାରିଛି ।[୯]

5. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ଉତ୍ତରଣ

ଇଂରେଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଆଗମନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡ ତଥା ସାରସ୍ୱତ ଉତ୍କଳୀୟ ପରମ୍ପରାରେ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟଶୈଳୀର ପ୍ରଭାବ ଅତି ସୁଦୃଢ଼ ଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ କାଳ୍ପନିକ କାବ୍ୟ, ପୁରାଣ, ଗୀତିକବିତା, ଭଜନ, ଚଉପଦୀ ଏବଂ ଜଣାଣ ଆଦିର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚଳନ ରହିଥିଲା, ଯାହା ପାରମ୍ପରିକ ଶୃଙ୍ଗାରିକତା ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାରସ୍ୱତ ଭୂମିରେ ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ଏହି ସନ୍ଧିକ୍ଷଣରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭୂମିରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଚେତନାର ବୀଜ ଅଙ୍କୁରୋଦ୍ଗମ ଘଟିଲା, ଯାହା ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍କଳୀୟ କବିମାନଙ୍କ କାବ୍ୟ-ମାନସରେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ନବଜାଗରଣ ବା ନବଉନ୍ମେଷ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଏହି ନବଜାଗରଣର ପ୍ରଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବଦଳିଗଲା ଏବଂ ଏଥିରେ ନାନାବିଧ ଆଧୁନିକତାର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ଗଦ୍ୟ ସହିତ ପଦ୍ୟ ବା କବିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନୂତନ ବିବର୍ତ୍ତନ ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା ।[୬] ପ୍ରାଚୀନ ରୀତିଯୁଗୀୟ କଠୋର ଆଳଙ୍କାରିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଯମକ-ଅନୁପ୍ରାସର ମୋହ ଭଙ୍ଗ କରି କବିତା ମୁକ୍ତ ଛନ୍ଦ, ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ଆବେଗ, ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରେମ ଏବଂ ସମସାମୟିକ ମାନବୀୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଆଡ଼କୁ ଗତି କଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଚେତନାର ଏହି ମିଳନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ମାର୍ଜିତ ଏବଂ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟଧାରାର ରୂପ ଗ୍ରହଣ କଲା । ଏହି ନବୀନ ଧାରା ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତିଭୂମି ସଜେଇ ଦେଇଥିଲା, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-ଜଗତକୁ ଆଜି ବିଶ୍ୱସ୍ତରୀୟ କରିପାରିଛି ।[୧୦]

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ପାଦରୁ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସୃଷ୍ଟି 'ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା', 'ଉଷା', 'ପାର୍ବତୀ' ଏବଂ 'ଚିଲିକା' ଆଦି ଅମର କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଏକ ପ୍ରଭାବମାନ ଭାବଧାରା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କବି ୱିଲିୟମ୍ ୱାର୍ଡସୱାର୍ଥଙ୍କ ସଦୃଶ ରାଧାନାଥ ମଧ୍ୟ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତିଠାରେ ଚେତନାମୟ ମାନବତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଛନ୍ତି । ସେହି

ଅଲୌକିକ କଳ୍ପନାବଳରେ 'ଚିଲିକା' କେବଳ ଏକ ସାଧାରଣ ନିଶ୍ଚଳ ହ୍ରଦ ବା ଜଳରାଶି ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ବରଂ ତାହା ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଚଳଚଞ୍ଚଳ କାବ୍ୟିକ ନାୟିକା ରୂପେ ଭାସମାନ ହୋଇଛି; ଯିଏ କେତେବେଳେ ପରମ ଶାନ୍ତ ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ ରୂପ ଧାରଣ କରେ ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଭୟଙ୍କରୀ ଖଣ୍ଡା-ଖର୍ପର ଧାରିଣୀ ରୂପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ରାଧାନାଥଙ୍କ ଏହି ବିସ୍ତୃତ କାବ୍ୟ-ଚେତନାର ମୁଖ୍ୟ ଉନ୍ମେଷ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ଲକ୍ଷଣ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତି ଚେତନା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭାବନା, ତୀବ୍ର ଜାତୀୟତାବୋଧ, ଅତୀତର ଐତିହ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଏବଂ ଗଭୀର ବିଷାଦବାଦ ଆଦି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅତି ନିଖୁଣ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଜୀବନର ଅନନ୍ତ ଦୁଃଖ, ସନ୍ତାପ ଓ ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅହରହ ଗତି କରୁଥିବା କବିଙ୍କର ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ପ୍ରାଣ, ନିଜ ଜୀବନର ସାୟାହ୍ନ ବା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା କରି ଏହି ବିଷାଦବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଚିରନ୍ତନ କାରୁଣ୍ୟକୁ ରାଧାନାଥ ରାୟ ତାଙ୍କ **'ଚିଲିକା'** କାବ୍ୟରେ ରୂପାୟିତ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି,

"ଛାର ମୋର ଭାଗ୍ୟ ବିହିତ ପାଷାଣେ,
ମୋ ଜୀବନ ଗଢ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନେ
ଚିର ହାହାକାର ଏ ଛାର ଜୀବନ
ଜୀବନ ନୁହେଁ ସେ ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ।"

(ଚିଲିକା – ରାଧାନାଥ ରାୟ)

କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭାର ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ 'କବିତାବଳୀ' କବିତା ସଙ୍କଳନ ଅନ୍ତର୍ଗତ 'ଶିବାଜୀଙ୍କ ଉତ୍ସାହବାଣୀ', 'ଦରବାର' ଆଦି କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାକାବ୍ୟ 'ମହାଯାତ୍ରା'ର ଚତୁର୍ଥ, ପଞ୍ଚମ ଓ ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟନ୍ତି; ଯେଉଁଥିରେ କବିଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମ, ଗଭୀର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତା ବୋଧ ଏବଂ ଅତୀତର ଐତିହ୍ୟ ପ୍ରୀତିର ନିଦର୍ଶନ ମିଳିଥାଏ । ସେ ନିଜ କାବ୍ୟିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍କଳୀୟ ଅସ୍ମିତା ଓ ଜାତୀୟ ଚେତନାକୁ ଏକ ନୂତନ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ଜାତୀୟତାବାଦୀ ସ୍ୱର ସହିତ କବିଙ୍କ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରୀତିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଦାହରଣ ଭାବେ 'ଚିଲିକା' କାବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶରେ ସଦା ଦୀପ୍ତିମାନ । ଏହି ଅମର ସୃଷ୍ଟିରେ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତିର ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କବିଙ୍କ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବଧାରାରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇ ପାଠକୀୟ ହୃଦୟକୁ ଚିରନ୍ତନ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ସମକାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସାରସ୍ୱତ ଆକାଶରେ ଅନ୍ୟତମ ବଳିଷ୍ଠ କଥାକାର ଓ କବି ବ୍ୟାସକବି ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ କାବ୍ୟକୃତି ମଧ୍ୟରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବାଦର୍ଶର ବିକାଶ ଓ ପରିପ୍ରକାଶ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେ କେବଳ କଥା ସାହିତ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ନିଜ କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧାରା ପ୍ରବାହିତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ 'ପୁଷ୍ପମାଳା', 'ପୂଜାଫୁଲ', 'ଧୂଳି' ଏବଂ 'ଅବସର ବାସରେ' ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଯଥାର୍ଥ ନିଦର୍ଶନ ଅଟନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଅତି ଜନପ୍ରିୟ ଓ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତା ଯଥା— 'ଚକୁଆ ଚକୋଇ', 'ମୁଣ୍ଡା ସାହାଡ଼ା ଗଛ', ଏବଂ 'ହସି ହସି ଗଲା ମୋତେ କନ୍ଦାଇ କନ୍ଦାଇ' ଆଦି ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ କବିଙ୍କର ନିଛକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରେମ, ପ୍ରଣୟର ସୁମଧୁର ସ୍ମୃତି ଏବଂ ହୃଦୟର ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରି ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାକୁ ଗରିମାମୟ କରିଛି ।

ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ **'ପୁଣି କି ଦେଖିବି ସେହି ସହାସ୍ୟ ବଦନ'** କବିତାଟିରେ କବି ହୃଦୟର ବିଷାଦଭରା ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ; ନିଜର ଧର୍ମପତ୍ନୀ କୃଷ୍ଣାକୁମାରୀଙ୍କ ବିୟୋଗ ଜନିତ ଦୁଃଖକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି,

"କେତେ ଯତ୍ନ କେତେ ସ୍ନେହେ ରଖିଥିଲି ଧରି
ଜୀବନ-ନିଭୃତ ସ୍ଥାନେ ଜପାମାଳା କରି
କାଟିଦେଇ ସବୁ ମାୟା
ଲୁଚାଇଲା କାହିଁ କାୟା
ନେତ୍ର ଅନ୍ତରାଳେ କାହିଁ ହେଲା ଅଦର୍ଶନ
ପୁଣିକି ଦେଖିବି ସେହି ସହାସ୍ୟ ବଦନ ।"

(ପୁଣି କି ଦେଖିବି ସେହି ସହାସ୍ୟ ବଦନ- ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି)

କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ଆକାଶରେ ନିଜ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ଅଙ୍କନ କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ଯାହାଙ୍କ କାବ୍ୟ-କବିତା ମଧ୍ୟରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବାଦର୍ଶର ଏକ ବିକଶିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୀତିକବିତା (Lyric Poetry) ର ଜଣେ ସାର୍ଥକ ସ୍ରଷ୍ଟା ଭାବେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଅମର କୃତି ସମୂହ ଯଥା— 'ଆକାଶ ପ୍ରତି', 'ନଦୀ ପ୍ରତି', 'ପୃଥିବୀ ପ୍ରତି' ଏବଂ 'ଗ୍ରୀଷ୍ମ', 'ଶରତ' ଓ 'ହେମନ୍ତ' ଆଦି ଋତୁଭିତ୍ତିକ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ କବିଙ୍କର ନିଶ୍ଚଳ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରୀତିର ନିଦର୍ଶନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ମଧୁସୂଦନଙ୍କ କାବ୍ୟିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ତାଙ୍କ କବିତାରେ ପ୍ରକୃତି କେବଳ ବାହ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ବରଂ ତାହା ଏକ ଗଭୀର ଦାର୍ଶନିକ ଭାବଧାରା ଏବଂ ମହାନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ପବିତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ଚିରନ୍ତନ ଭାବମୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର କାବ୍ୟ-ଚେତନା ଏକ ଅନନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାୟ, ଯେଉଁଠାରେ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରଣୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରୀତିର ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଯୁଗର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ତାଙ୍କର 'ବନ୍ଦୀର ଆତ୍ମକଥା' ଏବଂ 'ଭାର୍ଗବୀ ପ୍ରତି' କବିତାରେ ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀକୁ 'ତଟିନୀ' ଭାବରେ ସମ୍ବୋଧନ କରି ନିଜ ଅତୀତ ସ୍ମୃତିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି 'ବନ୍ଦୀର ସ୍ୱଦେଶ ଚିନ୍ତା' କବିତାରେ ନିଜ ମର୍ମବେଦନାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେ 'ମଳୟ ପବନ'କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି କ୍ରମରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାବ୍ୟ 'କୋଣାର୍କେ' ମଧ୍ୟରେ ଐତିହ୍ୟ ସହିତ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ଘଟିଛି । ଅନ୍ୟତମ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ କବି ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଆଙ୍ଗିକଧର୍ମୀ ଗାଥାକବିତା 'କାଳିଜାଇ'ର କାବ୍ୟିକ ବେଗ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପ୍ଲୁତ କରିଥାଏ । ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ବିଶେଷ ଲକ୍ଷଣ ଭାବରେ ଯଦି ବିଷାଦାତ୍ମକ ଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଏହି **'କାଳିଜାଇ'** କବିତାର ନିମ୍ନ ପଂକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ -

"ଭଲକରି ନାଆ ବୁହାରେ ନାଉରୀ
ଝିଅକୁ ମାଡୁଛି ଡର
ଗଡ଼େ ଗଡ଼ ଲୋକ ଚାହିଁ ବସି ଥିବେ
ଝିଅ ଯିବ ଶାଶୂ ଘର ।"

(କାଳିଜାଇ – ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର)

୧୯୨୧ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ 'ଦି ନନ୍‌ସେନ୍ସ କ୍ଲବ୍' ପାଞ୍ଚଜଣ ଯୁବ କବିଙ୍କ ପ୍ରୟାସରେ 'ସବୁଜ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି'ରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୁଏ । ଏହି ସମିତିର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ମୁଖପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ କବି ଅନ୍ନଦାଶଙ୍କର ରାୟ, ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ, କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖାର୍ଜୀ ଓ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ବହୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାମାନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ 'ସବୁଜ କବିତା' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସବୁଜ ଯୁଗ ଥିଲା ଏକ ଶୁଦ୍ଧ ରୋମାଣ୍ଟିକ ସମୟ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ରଷ୍ଟା ନିଜସ୍ୱ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାକୁ ଆଧାର କରି ନୂତନ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜନା କରିଥିଲେ । ପଳାୟନବାଦ, ସୁମଧୁର ପ୍ରେମ, ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରବଣ ପରିମହଲ, ଜହ୍ନ-ତାରାର ସନ୍ଦେଶ, ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ ଅଭିସାର ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଷାଦବାଦ ପ୍ରଭୃତି ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ନେଇ ସବୁଜ ଯୁଗର କବିମାନେ ନିଜର କାବ୍ୟ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ବାସ୍ତବ ଜଗତର କଠୋରତାକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ନକରି ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର କବିମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ 'ପଳାୟନବାଦୀ' ଭାବେ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

'**ସବୁଜ କବିତା**'ରେ କବି ଅନ୍ନଦାଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଥକ ପଂକ୍ତିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି କଳ୍ପନାବିଳାସୀ ତଥା ପଳାୟନବାଦୀ ମନୋଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ବୁଝାପଡ଼ିଥାଏ :-

"ଯିବି ପଳାଇ ଦୂରେ ସୁଦୂରେ
ସପନ ଲୋକ ଗୋପନ ପୁରେ
ଗ୍ରହ ତାରକା ଏଡ଼ାଇ
ଯୌବନର ଝରଣା କୂଳେ
ମଳୟ ଯାହିଁ ନିୟତ ବୁଲେ
କୁସୁମ କେତୁ ଏଡାଇ ।"

(ସବୁଜ କବିତା – ଅନ୍ନଦା ଶଙ୍କର ରାୟ)

ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ସମସାମୟିକ କବି ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରଣୟ, ବିରହ, ମିଳନ ଓ ବ୍ୟଥାର ଅଭୂତପୂର୍ବ ସମାହାର ଘଟିଛି । ତାଙ୍କର 'ଧୂପ', 'ହେମଶସ୍ୟ', 'ସାଧବଝିଅ' ଓ 'କୋଣାର୍କ' ଆଦି କୃତିରେ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମର ସମସ୍ତ ବିଭାବ ପରିସ୍ଫୁଟ । ସେହିପରି, କବି ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ନିଜର ଦୀର୍ଘ କବିତା 'ମହାନଦୀରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବିହାର' ତଥା 'ଉତ୍କଳିକା', 'ସ୍ମରଣିକା', 'ପଶୁପକ୍ଷୀର କାବ୍ୟ' ଓ 'ଶାମୁକାର ସ୍ୱପ୍ନ' ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଇତିହାସ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଓ ଲୋକକଥାକୁ ଗାଥା କବିତାର ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର 'ମୌସୁମୀ', 'ଧୂସର ଭୂମିକା' ଆଦି କାବ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାର ଅନ୍ୟତମ ମନୋଜ୍ଞ ବିଳାସ ପ୍ରତିଭା ଅଟନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ ଦୀର୍ଘ କାବ୍ୟ-ଜୀବନର ଆଦ୍ୟ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ତାହା ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପ୍ଲାବିତ ହୋଇଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେ ନିଜର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କୃତିଗୁଡ଼ିକରେ କଳ୍ପନା ପ୍ରବଣତା ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଆବେଗକୁ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବେ ରୂପାୟିତ କରିଛନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ, ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିବା ପ୍ରମୁଖ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବଚେତନାର ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପାନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଯଶସ୍ୱୀ କବି ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବିତାର ନିଗୂଢ଼ ଭାଷା, ରୂପକ ଓ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ରକଳ୍ପ (Imagery) ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ କାଳଜୟୀ ସ୍ରଷ୍ଟା ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି 'ଶ୍ରୀରାଧା' କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ରୋମାଣ୍ଟିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅତି ଗଭୀର । ଏଥିସହିତ, କବି ସୌରୀନ୍ଦ୍ର ବାରିକଙ୍କ କାବ୍ୟିକ ସୂକ୍ଷ୍ମ

ଅନ୍ୱେଷଣ ଭିତରେ ପ୍ରଣୟ, ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧକୁ ନେଇ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବବିଭବର ଏକ ଝଲକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା ନିଜର ସାରସ୍ୱତ ଗାରିମା ବଜାୟ ରଖିଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ୱରୂପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆନୟନ ହୋଇଛି, ତଥାପି ସେହି ସମୟର ସ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିନାହାନ୍ତି । ବିଶେଷ କରି କବି ବିନୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ ଏବଂ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ ଭଳି କବିମାନଙ୍କ କବିତାରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଏକ ଭିନ୍ନ ଝଲକ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ବିନୋଦ ନାୟକଙ୍କ 'ନନ୍ଦାଦେବୀ', 'ଇଲାବୃତ୍ତ' 'ପୋହଳା ଦ୍ୱୀପର ଇତିକଥା' 'ସାତତାରାର ଦୀପ' ଏବଂ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ 'ପାଥେୟ' ଓ 'ପଲ୍ଲୀଶ୍ରୀ' ଆଦି କବିତାଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଚେତନାର ମଧୁର ସ୍ୱର ଶୁଣାଯାଏ । ଷାଠିଏ-ସତୁରି ଦଶକ ବେଳକୁ ରମାକାନ୍ତ ରଥ, ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ଭାନୁଜୀ ରାଓ ଏବଂ ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ କବିମାନଙ୍କ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସଂକ୍ରମଣ ଓ ରୂପାନ୍ତର ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।[୨] ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ଜଟିଳତା ଭିତରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବର ଏକ ନୂତନ କାବ୍ୟିକ ପରିମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।

ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି 'ଚମ୍ପାଫୁଲ' କବିତାରେ କବି ଜୀବନ ଓ ଯୌବନର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି । ଗୁରୁପ୍ରସାଦଙ୍କ ଭାବାବେଗ ସୁତୀବ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂବେଦୀ ହୋଇଉଠିଛି ଉକ୍ତ କବିତାରେ । କବି ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ତେଣୁ ରୋମାଣ୍ଟିକ ମନ ନେଇ **'ଚମ୍ପାଫୁଲ'** କବିତାରେ ଆବେଗିକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଛନ୍ତି [୩] –

"ଚମ୍ପାଫୁଲ ମହକରେ ଏତେ ସେ ଯେ ଦାରୁଣ କୁହୁକ
ରକ୍ତ ଯାଏ ନିଆଁ ଲାଗି, ଛାତି ଆଉ ନିଶ୍ୱାସରେ ନିଆଁ
ଛାତି ଆଉ ନିଶ୍ୱାସରେ ନିଆଁ ସେ ଯେ ଦେହେ ଦେହେ ବିଜୁଳି ଚମକ
ବିଜୁଳି ଚମକ ସେ ଯେ ବଣନିଆଁ, ସବୁଯାଏ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ
ପୃଥିବୀ ଛାତିରେ ଲୋଟି ପୋଡ଼ିଯାଏ ଜଳିଯାଏ ସବୁ
ମାଂସ ଫୁଟେ ଫୁଲ ହୋଇ ମନ ପଡ଼େ ରୋମାଞ୍ଚରେ ଶୋଇ ।"

(ଚମ୍ପାଫୁଲ- ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି)

ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ କବିତାରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱରୂପ କବି ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ 'ଶ୍ରୀରାଧା' କାବ୍ୟକୁ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ସଙ୍କଳନରେ ପ୍ରେମ, ନିଃସଙ୍ଗତା ଓ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟାକୁଳତାକୁ ନେଇ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବଧାରାର ପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି । ଏଠାରେ ରାଧା ମାନବୀୟ ପ୍ରଣୟ ଆବେଗର ପ୍ରତୀକ ପାଲଟି କବି ରମାକାନ୍ତଙ୍କ **'ଶ୍ରୀରାଧା'** ଓଡ଼ିଆ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତାର ଦିଗନ୍ତକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି, ଯାହା ନିମ୍ନପ୍ରଦତ୍ତ କବିତାଟି ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ

" ନୀଳ ହେଲ କାହିଁକି ନା ଅଧିକାଂଶ ବେଳେ
ନୀଳ ଶାଢ଼ୀ ପରିଧାନ ମୋର,
ନୀଳ ହେଲ କାହିଁକି ନା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ
ତୁମେ ହୁଅ ଅଲଗା ରଙ୍ଗର ।"

(ଶ୍ରୀରାଧା – ରମାକାନ୍ତ ରଥ)

ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କବି ଜ୍ଞାନୀନ୍ଦ୍ର ବର୍ମା, ଭାନୁଜୀ ରାଓ ଏବଂ ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା ପ୍ରଭୃତି ଯଶସ୍ୱୀ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ କାବ୍ୟକୃତିରେ ମଧ୍ୟ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବନା ଏକ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା । ସେମାନେ ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟିକ ରୂପକ ଓ ଶୈଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମକୁ ନୂତନ ଗତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-କବିତାରେ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମର ପ୍ରଭାବ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ସମୟରୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର-ସ୍ୱାଧୀନତା କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି ବ୍ୟାପକ ଭାବେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ଚେତନା ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-ମାନସକୁ କାଳେ କାଳେ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଗତିଶୀଳ କରିଆସିଅଛି ।[୨]

6. ଉପସଂହାର(Conclusion):

ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-କବିତାରେ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଚେତନା ଏକ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ ତଥା କାଳଜୟୀ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରବାହ ଅଟେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଭୂମିରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶକୁ ଆଲୋକିତ କରିଥିବା ଏହି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାବଧାରାର ବୀଜ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚ୍ୟ ମାଟିରେ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ ଏକ ନବଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ 'ଚିଲିକା' ଓ 'ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା' ଆଦି କାବ୍ୟରୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରକୃତିର ମାନବୀକରଣ, ଐତିହ୍ୟପ୍ରୀତି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ବିଷାଦବାଦର ସ୍ୱର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଛି । ଫକୀରମୋହନ ଓ ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ କୃତିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରେମ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର, ନୀଳକଣ୍ଠ ଓ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତି ସହ ସ୍ୱଦେଶପ୍ରୀତିର ସମନ୍ୱୟ ଏବଂ ସବୁଜ ଯୁଗର ଅନ୍ନଦାଶଙ୍କର, କାଳିନ୍ଦୀ

ଚରଣ ଓ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରବଣ ପଳାୟନବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବବଳୟ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବେ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇଛି । ଏହି ସାରସ୍ୱତ ଧାରା କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସୀମିତ ନରହି, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ସମକାଳୀନ କବି ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଓ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ କବି ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ, ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ 'ଶ୍ରୀରାଧା', ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ସୌରୀନ୍ଦ୍ର ବାରିକ, ଜ୍ଞାନୀନ୍ଦ୍ର ବର୍ମା, ଭାନୁଜୀ ରାଓ ଏବଂ ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଛି । ନିଛକ ପ୍ରଣୟ ଆବେଗ, ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ରହସ୍ୟବାଦ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ପାଠକର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସହିତ ମିଶି ଏହା ବିଭିନ୍ନ ବିଭବ ଭାବେ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହେଉଛି । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ରୋମାଣ୍ଟିକବାଦ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ସାମଗ୍ରିକ ବାସ୍ତବ ରୂପକୁ ଅମୂର୍ତ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଛି, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଚିରନ୍ତନ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଦରବାରରେ ଏକ ଗୌରବମୟ ସ୍ଥାନରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଛି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ(Bibliography):

୧. ମହାରଣା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର. ସାହିତ୍ୟର ତାଳପତ୍ର. କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, (୨୦୨୩): ୧-୧୫ ।

୨. ଚୌଧୁରୀ, ସୌଦାମିନୀ . ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ରହସ୍ୟବାଦୀ ଚେତନା. କଟକ: ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର, (୧୯୮୮): ୯୮-୧୦୦ ।

୩. ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରେମାନନ୍ଦ. ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ଓ କବିତା ପ୍ରାଚୀନରୁ ସାଂପ୍ରତିକ. କଟକ: ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର, (୨୦୨୩): ୮୩୫-୮୫୩ ।

୪. ସ୍ୱାଇଁ, ଦିଲୀପ କୁମାର. ନୂଆ କବିତାର ନକ୍ସା. କଟକ: ବିଜୟିନୀ ପବ୍ଲିକେଶନ, (୨୦୦୭): ୭-୧୪ ।

୫. ମହାନ୍ତି, ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ. କବିତାର ମାନଚିତ୍ର. କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, (୨୦୧୭): ୨-୫ ।

୬. ଶତପଥୀ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ. ସବୁଜରୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ. କଟକ: ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, (୨୦୨୩): ୩୬୫-୪୫୬ ।

୭. ମହାନ୍ତି, ଯତୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ. ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିତା ସମ୍ଭାର. ଭୁବନେଶ୍ୱର: ବିଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶନ, (୨୦୦୬): ୧-୬୭୪ ।

୮. ପ୍ରଧାନ, ଜ୍ୟୋସ୍ନାମୟୀ. ସାହିତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ : ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ . କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, (୧୯୮୦):୧୯୧-୧୯୩ ।

୯. ସାହୁ, ବିରଂଚି କୁମାର. ପ୍ରଜ୍ଞାର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଚେତନାର ଚିତ୍ରବନ. କଟକ: ନବଦିଗନ୍ତ, (୨୦୨୩): ୨୫୫-୨୬୧ ।

୧୦. ମହାପାତ୍ର, ସତ୍ୟନାରାୟଣ. ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ. କଟକ: ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, (୨୦୦୯): ୧୨୭-୧୪୨ ।

୧୧. ମହାରଣା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ. କଟକ: ଏ.କେ ମିଶ୍ର ଏଜେନ୍‌ସିସ୍, (୨୦୨୨): ୩୪୮-୪୦୪ ।

୧୨. ଶତପଥୀ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ . କାବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି : କାବ୍ୟବିଚାର . କଟକ: ବିଜୟିନୀ ପବ୍ଲିକେଶନ, (୨୦୧୫): ୨୦-୩୮।

୧୩. ଗାଁଣ, ଅନାଦି ଚରଣ. ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ. କଟକ: ବିଦ୍ୟାପୁରୀ,(୨୦୦୪): ୯୯-୧୦୬।